

Descrita una nova espècie del Prepirineu català

01/2013 - **Biologia.** Un grup d'investigadors de la UAB ha descrit una nova espècie de planta, anomenada *Centaurea tripontina*, a la zona del congost de Tres Ponts al Prepirineu. Aquesta nova espècie, que ha aparegut després de la revisió d'antic material d'herbari, ha estat descrita gràcies a l'exploració i recol·lecció d'espècimens al congost de Tres Ponts, a l'estudi morfològic i anatòmic de tots els òrgans de la planta i a l'estudi del seu ADN. Finalment, aquests estudis han portat els investigadors a determinar que aquesta és una espècie diferent de les altres plantes del mateix gènere. Aquesta investigació s'ha fet en col·laboració amb científics de l'Institut Botànic de Barcelona (IBB-CSIC-ICUB) i la Universitat degli Studi di Sassari (UniSS) de Sardegnna.

Imatge de *Centaurea tripontina* per Llorenç Sáez.

En un lloc com Catalunya, on l'exploració del territori per part dels botànics és remunta al segle XVIII, trobar noves espècies de plantes és una fet molt poc freqüent. Tot i això, en contra del que la gent pensa, les noves espècies no és troben en "mons perduts" o bé en llocs inaccessibles i remots, sinó que més ben al contrari, acostumen a ser plantes que ja han estat trobades i recol·lectades.

Generalment, aquestes noves espècies pertanyen a grups d'identificació complexa que s'acaben guardant als herbaris, moltes vegades sense identificacions precises i fins i tot errònies. Una de les tasques dels taxònoms és, doncs, revisar aquests materials d'herbari, de vegades essent el primer que ho fa en molts anys, aplicant el nous coneixements adquirits sobre el grup al qual pertany aquella planta en concret i també les novetats tècniques a l'abast.

En aquest context, l'any 2008, mentre es portava a terme el treball de recopilació de dades per a elaborar el Llibre Vermell de la flora de Catalunya, ens vam adonar que hi havia una cita de l'endemisme *Centaurea emigrantis* al congost de Tres Ponts, una localitat apartada dels llocs habituals on es pot trobar aquesta planta (Serra del Montsec i altres serres marginals prepirinenques).

La curiositat ens va portar a Tres Ponts a la recerca d'aquesta població per tal de comprovar si realment corresponia o no a *Centaurea emigrantis*. És aquí on comença un llarg camí d'estudi realitzat en el context de la tesi doctoral del primer dels autors, en el que es troba, a més, que les plantes de Tres Ponts també havien estat recol·lectades i identificades com *Centaurea pectinata*, una espècie diferent de la primera sobre la base de dades morfològiques, gènètiques i ecològiques. En un principi això va fer pensar en la possibilitat de que la població de Tres Ponts fos un híbrid entre aquestes dues espècies, i tot i que no es pot descartar de manera absoluta en base a les dades actuals, aquesta hipòtesi va anar perdent força degut a les evidències que anaven sorgint a mesura que es feia l'estudi de l'ADN.

Les evidències van portar, doncs, a reconèixer aquesta població de Tres Ponts com una nova espècie del Prepirineu català, la *Centaurea tripontina*, amb ajuda de l'estudi morfològic i anatòmic dels seus diferents òrgans (fulles, flors, tiges etc.), certs caràcters microscòpics de la seva epidermis i les singularitats de diverses regions del seu ADN, que la fan única i diferent de les dues espècies més properes des del punt de vista morfològic i geogràfic: *Centaurea emigrantis* i *Centaurea pectinata*. Aquesta nova espècie, que viu en penya-segats calcaris, neix però amb un futur incert degut a les amenaces a que l'esser humà l'està sotmetent i a la feblesa que presenten les seves poblacions des d'un punt de vista demogràfic. *Centaurea tripontina* està exposada a dues amenaces fonamentals: la primera i més evident és una possible ampliació de la carretera C-14 que uneix Catalunya amb Andorra i que transcorre pel bell mig del Congost de Tres Ponts, i una segona que no per ser més discreta resulta menys perillosa que és l'obertura de noves vies d'escalada al congost que envaeixen l'hàbitat de parets rocoses on viu. Per tal d'intentar minimitzar aquests impactes, *Centaurea tripontina* serà inclosa en el proper catàleg de flora amenaçada de Catalunya i per tant tindrà protecció legal. Juntament amb aquesta protecció legal, l'estudi de certes regions de l'ADN i el seguiment de l'evolució demogràfica de les poblacions ajudarà a establir mesures que garanteixin la seva conservació i pervivència futura.

Finalment, és important deixar constància del fet que una espècie no és una qualitat de la vida que els científics es limiten a descobrir si no que és un concepte científic que utilitzem per aprendre la diversitat de la vida i per tant, canviant en la mesura en que ho és l'activitat científica. És a dir les espècies no son ens immutables, canvien amb el temps, evolucionen, però també evoluciona i canvia la idea que nosaltres tenim respecte al que les espècies són. És per això que el que avui considerem una espècie pot no ser-ho demà i vice-versa, el que actualment és una única espècie pot ser dividit en varies en base a estudis futurs. El que no ha de canviar és el nostre respecte per la natura i la nostra voluntat per conservar-la, doncs no podem saber on es troba amagada la propera nova espècie que espera a ser (re)descoberta.

Javier López Alvarado, Llorenç Sáez.

Departament de Biologia Animal, de Biologia Vegetal i d'Ecologia

López-Alvarado J., L. Sáez, R. Filigheddu, M. Guardiola & A. Susanna. 2012. *Centaurea tripontina* (Compositae), a new species from the Pre-Pyrenean mountains, Spain *Plant Biosystems*, 146 (1): 273-275.